

knjigi, nasprotno le še jako poživlja ta drugod zelo klišejsko izdelavana poglavja. Seveda bi potem radi tudi v drugem delu čiste predzgodovine, deloma že pri poglavju o bronasti dobi, enake izčrpnosti in se nam potem posebno razpravljanje o kulturah železa zdi sorazmerno nezadostno uvaževano, čeprav so glavne črte tja do začetka zgodnjega srednjega veka dobro izdelane. Izvajanja Obermaierja so docela neshematična, živa, vsako poglavje spremlja k dotičnim problemom in predmetom spadajoča in dovolj izčrpno navedena literatura, med nekoliko maloštevilnimi ilustracijami pa nahajamo uspelo reprodukcijo reliefno okrašenega bronastega opasača iz Vač, ki se danes nahaja v dunajskem prirodoznanskem muzeju. Obermaierjeva razprava ni nikak mehaničen izvleček iz večjih in starejših del tega avtorja, nego prav na novo in lepo spisan uvod v najstarejšo zgodovino človeštva ter njegove kulture, ki ga bo vsak, kdor želi v ta poglavja zanesljivega vodnika, le težko pogrešil.

R. Ložar

UMETNOST

Razstava Fr. Goršeta. Po razstavi Božidarja Jakca »Amerika« (gl. DiS 1931, str. 415) je v prvih dneh novembra lanskega leta (1.—10. XI.) priredil v Jakopičevem paviljonu razstavo svojih starejših in novejših del kipar France Gorše. Razstavil je 31 plastik (mavec, les, bron in kamen) ter 18 risb; bila je to prva samostojna razstava F. G. v Ljubljani, zelo lep umetnosten dogodek v naši javnosti, a kakor podobni pojavi sorazmerno s svojo kvaliteto nezadostno opažen.

Goršetovo ustvarjanje, ki se bori z velikimi gmotnimi težkočami — saj nima G. skoro nobenih naročil —, stoji danes v znamenju realizma in so bile v tem pogledu kaj značilne njegove živalske plastike (n. pr. Opica I in II), prav tako pa tudi poetično-realistična reliefna rezbarija z bukolično motivnostjo (Pastirček, Domov in druge). V prvih ne oblikuje Gorše predmeta v elementarni svojskosti njegove narave, to je kot tip, očiščen vseh predstavni individualizacij, kakor na pr. Marc, nego teži za nekakim portretnim realizmom upodobitve živalskega sujeta in posledica je nekakšna natura individualna živalskega subjekta. Ta portretnostna penetracija prihaja v Goršetove živalske

studije od portretnega stila njegovih človeških upodobitev, ki jih odlikuje vprav silna individualizirajoča ostrina v karakteristiki predmeta in v sredstvih plastičnega izraza. Po vsem tem smo videli na razstavi prav uspešna dela.

Ta sprememba Goršetovega stila, ki pa stvarno ni nikaka mehanična sprememba, nego notranje logično utemeljena, je bila posebno vidna v značilni statui Pridigarja. Imeli smo priliko videti po vojni v našem kiparstvu več eksperimentov v smeri monumentalizma, to se pravi precej monumentaliziranja, ki se je pa vršilo zvečine na docela umetnoobrnih podlagah, na formatu drobne umetnosti. Goršetov Pridigar neče biti monumentalen in to je njegova vélika odlika, zato pa je ta plastika, ki izpoveduje dosleden, tradicijsko neskajen in pristen realizem naziranja, notranje nadvse skladna s formo, ki je vzkllila iz zelo sodobnega in prav tako zelo neposrednega plastičnega in prostorninskega občutja. Goršetov novi kiparski izraz je trdno fundiran. Naravno je, da se ta način razodeva tudi v kipih kot je Goršetova nova verzija »Materinstva« iz leta 1930. Prvi, leseni relief »Materinstvo« iz leta 1928 stoji še v svitu akademije in je kot individualno-umetniški izraz zelo nevtralen. Gorše tedaj ni imel primarno niti občutja niti predstave, ki naj bi ju bil oblikoval, nego je bila primarna norma, vzor, danost stila. L. 1930 je Gorše »Materinstvo« že podal tako, kakor ga pravi kipar njegovega tipa mora podajati, ne še sicer popolnoma, vendar že v oni individualizaciji predmeta in občutja ter tudi v oni nujni konkretizaciji, ki se mora izvršiti, če naj pride predstava preko meja splošnega tipskega, dejal bi lahko arhaicističnega okvira. V Goršetovem delu so očitni sledovi jake in odločne borbe za umetniški izraz, jake volje, samo epigoni ostajajo v resignaciji spričo veličine različnih učiteljskih konceptov. Goršetu naj obrat od akademije ne bode cilj, nego prijetna zavest, ki jo ima lahko že danes. Cilj more biti samo volja po lastnem izrazu, ki nosi odgovornost pred samim seboj, pred časom in večnostjo. Kolikor je njegovo delo izgubilo obsega na vnanjih, nevtralnih dimenzijah stila v gori podanem zmislu, toliko je na tej razstavi pokazalo pribitka na notranjih, osebno-zmiselnih podlagah kiparske umetnosti.

O nekaterih drugih delih slovenskih umetnikov v zadnjem času, zlasti na pr. o cerkvenih slikah Jožeta Gorjupa v Kostanjevici na Dolenjskem, poroča v današnjem zvezku France Stele. Značilno je, da se je v teku lanskega leta več naših slikarjev posvetilo izvršitvi nalog cerkvenega dekorja (Maleš, Pirnat).

R. Ložar

Umetnostna razstava pri A. Kosu. Večja Goršetova dela kot so Materinstvo, Opice in druga je po zatvoritvi razstave prevzel trgovec z umetninami, g. Kos, ki je tik pred novim letom otvoril v svojem podjetju na Mestnem trgu majhno, trgovsko propagandno razstavo del slovenskih umetnikov. Namen razstave, ki je stalna, je, dati kupovalcu slovenskih umetnin čim boljše priliko, da se orientira v naši domači umetnostni produkciji tako po smereh kot po kvaliteti in pride na ta način v najožji stik z njenim stanjem. To prakso vrši g. Kos sicer že nekaj let sem, vendar je bil njen okvir doslej, ko za razstavo ni imel na razpolago zadostnih prostorov, majhen. Zdaj je v razstavne namene poleg veže porabil dve sobi ter prednjo sobo v 1. nadstr. in je v njih obesil lepo število slik in kipov.

Dela g. A. Kosa za propagando slovenske umetnosti in umetnostne kulture med narodom ne smemo podcenjevati in zdi se nam resnično uspešnejše nego marsikak drug manj iskren in prepričevalen, posebno pa še manj objektivni način. Deloma že s stalno ljubljansko razstavo, še bolj pa s potovalnimi kolekcijami pridejo dela naših slikarjev in kiparjev zares tja, kamor spadajo, namreč med ljudstvo in v okras naših stanovanj, želeli je le, da bi se to podjetje, kjer se že danes lahko zelo lepo orientiraš v naši umetnosti in si nabaviš prvovrstna dela, še bolj razvilo, doprinašajoč vedno večje koristi našim umetnikom in s tem še bolj utemeljujoč pravico svojega obstoja. Tudi je to pač najbolj živa pot do izšolanja onih delov naroda, ki pridejo za umetnika gmotno najprej v poštev, zato je gotovo, da bo agilni g. Kos svojo galerijo izpopolnjeval tako, da bo opravičil vsa naša pričakovanja. Ravno v teh dneh namerava razstavo zaradi pretesnosti in prenatrpanosti preurediti, pa bi bilo želeli, da pride pri novi uredbi do boljšega izraza naša resnična umetniška kvaliteta in nadarjenost in

da odpade ta in oni diletant, ki ne spada v družbo ljudi, katere bo imenovala nekoč zgodovina. To bi bilo želeli zlasti iz pedagoških in stvarnih razlogov, ki jih je zdaj zelo dobro formuliral z umetniškega stališča g. Jakopič v zadnjem (5.) zvezku »Arhitekture« (str. 153) in ki se jim popolnoma pridružujemo. Naše stališče je pa sicer doslej mogel vsakdo spoznati iz tega, da takih pseudonadarjenosti nismo omenjali.

R. Ložar

G L E D A L I Š Č E

Ljubljanska drama v sezoni 1951/52

V zadnjem času spoznavamo vedno bolj, da kriza našega gledališča, kolikor njeni vzroki ne segajo globlje v duhovno razravanost in neenotnost naše dobe, ni v prvi vrsti gospodarskega značaja, kakor so nas hoteli prepričati o tem pred nekaj leti. Prav tako je treba večji del naše publike braniti pred očitki, češ da ona ovira razvoj slovenskega gledališča. Naše občinstvo danes že tudi samo od sebe po svoji izobrazbi in zdravem življenjskem čutu zavrača marsikaj, kar ji gledališče nudi. Prepričani smemo biti, da bi bilo slovensko Narodno gledališče v duhovnem pogledu sodobnejše, v umetniškem pa kvalitativnejše, če bi vodstvo v večji meri upoštevalo tudi želje in potrebe obiskovalcev gledališča, med katerimi, hvala Bogu, vedno redkeje ugledaš reprezentativnega meščana in filistra. Med igralskim ansambлом so prav tako sposobne in umetniško visoko nadarjene moči, s katerimi bi se estetsko mogli meriti z vsakim sodobnim gledališčem v Evropi. Prav tako nismo brez izvrstnih režiserjev. Odkod prihaja potemtakem, da ne moremo in ne moremo biti zadovoljni z uspehom in da tolikokrat pogrešamo veličine, kvalitete in resnične umetnosti? Le komur je popolnoma neznan, da je gledališče odvisno razen od zgoraj naštetih tudi še od drugih nič manj važnih dejstev, bo tu obstal brez odgovora. Mi pa smo stvāri v prid dolžni omeniti na tem mestu zlasti gledališko vodstvo, prepričani, da v prvi vrsti od tam prihaja zlo brezmerja in nekvalitete v hramu modric. Zdi se, da krmilarji ne vedo ne kam ne kod — in morebiti ni najmanjši vzrok vsega tega v dejstvu, da ne moreš skoraj nikogar posebej poklicati